

Architektas prof. Mykolas Angelas ŠULCAS (1769–1812)

Parengė Jurgis ŽELVYS



Vilniaus arkikatedra. XIX a. dailininkas Vasilijus Sadovnikas

Kalbėdami apie XIX a. pradžios Vilniaus diuomenę, kūrėjus, Vilniaus vėlyvojo klasicizmo atstovus, dažnas pamini architekto, filosofijos mokslų daktaro, architektūros teoretiko Mykolo Angelo Šulco pavardę ir su juo susijusias istorijas.

M. Šulcas gimė 1769 m. Sutomoje Pamaryje (buv. Kretingos apskritis), mirė 1812 m. birželio 20 d. Vilniuje.

1788 m. jis baigė Vilniaus universitetą (VU). Čia M. Šulco pagrindinis dėstytojas buvo ir visą gyvenimą didžiausiu autoritetu išliko žymus lietuvių architektas, Lietuvos brandžiojo klasicizmo atstovas Laurynas Gucevičius (1753–1798).

Po studijų, nuo 1788 m. rudens, M. Šulcas užsiėmė pedagogine praktika – kurį laiką dirbo mokytoju Kretingos, Vilniaus ir Naugarduko mokyklose. Prasidėjęs 1794 m. sukilimui, įsijungė į jį. Vėliau, 1797–1798 m., dirbo VU Architektūros katedros adjunktas – buvo profesoriaus L. Gucevičiaus adjutantas, o 1798 m. tapo Architektūros katedros vedėju. 1799 m. VU jam buvo suteiktas profesoriaus vardas. Šiame universitete jis dėstė antikinės architektūros istoriją, estetiką, architektūros stilius, statistiką ir planavimą. Jo Vilniaus universitete skaitytų paskaitų pagrindu buvo spaudai parengta ir 1801 m. lenkų kalba išleista knyga „Kalba apie architektūrą“ (lenk. *Mowa o architekturze*).

Kokie yra svarbiausi M. Šulco parengti projektai, kurių pastatų statyboms jis vadovavo ar kurias prižiūrėjo, kaip tie darbai buvo vykdomi?

Nepaisant to, kad M. Šulcas labiau buvo žinomas kaip architektūros teoretikas, 1798 m. mirus architektui L. Gucevičiui, jam buvo patikėta už-

baigti L. Gucevičiaus pradėtus Vilniaus katedros (1798–1801) ir Vilniaus rotušės (1798–1800) rekonstrukcijų darbus. M. Šulcui vadovaujant ant Vilniaus katedros frontono buvo pastatytos ir šv. Elenos, šv. Kazimiero, šv. Stanislovo skulptūros. Katedros rekonstrukcija užbaigta 1801 metais.

Pagal M. Šulco projektą buvo rekonstruoti kai kurie senieji Vilniaus universiteto pastatai. Jis kaip architektas kurį laiką vadovavo visoms vykdytoms šio universiteto statyboms, prižiūrėjo jas. 1801 m. M. K. Sarbievijaus kiemo šiauriniame korpusė jis suprojektavo ir įsirengė savo buto interjerą, o 1806m. šio kiemo korpuso dalį pritaikė bibliotekai. Jis parengė ir naująjį Aulos interjero projektą. 1799–1801 m. pagal M. Šulco projektą ir jam vadovaujant darbams buvo rekonstruotas šiaurinis VU M. K. Sarbievijaus kiemelio korpusas. Vykstant darbams buvo įrengti VU profesorių butai. Įrengiant butus profesoriams rečiau buvo rekonstruotas ir Mikalojaus Daukšos kiemelio vakarinis korpusas. Butų buvo įrengta ir pagal M. Šulco projektą 1807m. rekonstruotame Didžiosios gatvės name Nr. 1, kuriame dabar veikia Prancūzijos ambasada. Pagal M. Šulco projektus VU buvo pertvarkytos ir kai kurios auditorijos. Jam vadovaujant Chemijos kolegijoje buvo įrengta moderni chemijos laboratorija (dabar šioje patalpoje yra Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos aktų salė).

1810 m. M. Šulcas parengė Skaisčiausiosios Dievo Motinos cerkvės (buvusios Spaso) pritaikymo VU anatomikumui (anatomijos auditorijai) projektą, 1810 m. pagal jo projektą rekonstruotas VU Aulos fasadas.

M. Šulcas projektavo ir sodybų ansamblius. Pagal jo projektą 1820 m. užbaigta suformuoti Antašavos dvaro sodyba, 1820 m. – Mykolo Kleopo Oginskio dvaro sodyba Zalesėje (Baltarusija).

1802–1803 m. M. Šulcas parengė Svisločiaus mokyklos ir bažnyčios (Baltarusija) projektą. Spėjama, kad jis projektavo ir Vabalninko bažnyčios ansamblį, suformuotą 1802–1812 metais. Šie pastatai išsiskiria interpretuoto klasicizmo ir iš dalies ampyro stiliaus formomis, darniomis proporcijomis.

1794 m., kai sukilėliai apšaudė Vilniaus Bernardinų bažnyčią, nuo patrankų trenksmo buvo pažeistos visai šalia jos esančios Šv. Onos bažnyčios sienos, jose atsirado plyšių. Sienas pradėta remontuoti 1800 metais. Šiems darbams jis taip pat vadovavo. Sienos buvo sutvirtintos, plyšiai užtaisyti, abipus pagrindinių durų buvusios arkos užmūrytos, išorinės sienos nutinkuotos ir nudažytos baltai. 1802 m. pagal M. Šulco projektą prie Vilniaus Šv. Onos bažnyčios buvo pastatyta klasicizmo stiliaus varpinė. Ji visai nesiderino su Šv. Onos bažnyčia, tad architektas už šį darbą sulaukė nemažai kritikos. 1867 m. varpinė buvo nugriauta.

Nesėkmių būta ir daugiau. Po to, kai sugriuvo vienas M. Šulco projektuotas pastatas, jį pašalino iš VU architekto pareigų – M. Šulcas nebeturėjo teisės projektuoti ir statyti, nors galėjo ir toliau profesoriauti VU.

1812 m. Vilniuje tragiškai baigėsi miestiečių pasirengimas caro Aleksandro sutikimui. Jo atvykimo proga buvo numatyta surengti iškilmingą vakarienę Zakrete (dabartinio Vingio parko teritorija). Tam čia reikėjo pastatyti puošnią medinę pavėsinę. Ją suprojektuoti ir grakščią galeriją, kurios stogą turėjo remti lieknos kolonos, buvo patikėta M. Šulcui. Kuo tai baigėsi, romane „Karas ir taika“ yra užsiminęs Levas Tolstojus (1828–1910), o „Reminiscencijose“ – Sofija Tyzenhauzaitė (1790–1878). S. Tyzenhauzaitė rašo:

„Mano tėvas, kuris puikiai išmanė statybas, nes daug statė savo valdose, vieną dieną atvykęs į Zakretą apžiūrėti darbų, pasakė architektui:

– Pone Šulcai, man atrodo, kad jūs nepakankamai giliai įleidžiate į žemę kolonų pagrindus.

Storos apvalios sijos, apvyniotos lapija, su kaštonų žiedų kapiteliais, turėjo laikyti lengvą stogą.

– Na, – atsakė Šulcas, – stogas sujungs kolonas.



Vilniaus rotušė. 1882 m. Dailininkas Ivanas Panovas

Po dviejų dienų išgirdome, kad galerija sugriuvo (laimė, darbininkai pietavo). Ji kainavo dvidešimt tūkstančių frankų. O nelaimingasis Šulcas nubėgo skandintis į netoliese tekančią Viliją (ant kranto rado jo skrybėlę) ne iš nevilties, kaip teigė ponias Žiuno, kad nepavyko jo pragaištingas planas, bet todėl, kad bijojo būti įtartas [...]“ bandymu pasikėsinti į carą...

Taigi, pokylio išvakarėse M. Šulco suprojektuota galerija sugriuvo, architektas nusižudė, o puota... Buvo gražus oras, tad ji vyko po atviru dangumi...



Vilniaus universiteto aula. Nuotrauka iš RKIC archyvo